

Con este criterio preténdese valorar se a redacción das producións do alumando (reclamacións, cartas ao director, artigos de opinión, traballos académicos...) se axusta ás propiedades textuais todas e se dominan as técnicas fundamentais da escrita compositiva: planificar analizando a situación comunicativa, xerando e organizando as ideas, e revisar realizando sucesivas versións. Tamén permitirá comprobar se se coida a presentación -en especial aspectos como os índices, tipos de letra, gráficos, mapas conceptuais, citas e bibliografía- e se se aproveitan eficazmente ferramentas como os dicionarios en diferentes soportes, buscadores de internet, correctores ortográficos, procesadores de textos e outros programas informáticos.

5. Consultar de maneira autónoma textos en diferentes soportes co fin de seleccionar información relevante, analízala criticamente, extraer conclusións fundamentadas e integralas nas propias producións, especialmente en traballos do ámbito académico adecuados ao nivel.

Este criterio permite valorar a capacidade do alumando para usar os recursos e posibilidades das bibliotecas, así como os medios audiovisuais e as TIC.

6. Aplicar os coñecementos sobre a lingua e as normas do uso lingüístico para resolver problemas de comprensión e para compoñer e revisar con autonomía os propios textos.

Con este criterio procúrase comprobar como se usa a reflexión sobre a lingua e as normas de uso para a mellora da comprensión e mais da composición e revisión textuais, se se coñecen os mecanismos de cohesión, da adecuación, da coherencia e da gramaticalidade e a súa incorporación ás propias producións, recoñecendo os erros e considerándoos parte do proceso de aprendizaxe.

7. Recoñecer, a través da reflexión sobre os usos discursivos, os mecanismos da lingua e coñecer e usar a terminoloxía lingüística adecuada.

Este criterio permitirá saber se se inducen e asimilan as formas e as regras lingüísticas a través dos usos contextualizados e se se coñece e se usa de forma adecuada a terminoloxía necesaria para seguir as explicacións e as actividades sobre a lingua que se realizan na aula e para referirse aos coñecementos gramaticais.

8. Identificar as causas e consecuencias dos feitos máis relevantes da historia social da lingua galega; extraer os trazos principais que definen a actual situación sociolingüística de Galicia, analizando criticamente os condicionamentos da valoración e uso social do galego; utilizar a lingua galega con fluidez e normalidade nos máis diversos contextos comunicativos.

Con este criterio avaliarase a comprensión das circunstancias que definen as diferentes etapas da historia social da lingua galega co fin de afirmala como propia de Galicia e entender mellor a súa situación actual.

9. Ler con regularidade obras literarias e desenvolver criterio lector; expoñer unha opinión argumentada sobre a lectura persoal dunha obra clásica da literatura contemporánea atendendo aos seus elementos estruturais e formais.

Este criterio está dirixido a avaliar a competencia lectora no ámbito literario a través da lectura persoal de obras completas contemporáneas.

10. Utilizar os coñecementos literarios na comprensión de textos breves ou fragmentos, atendendo especialmente á relación co contexto, ás innovacións e á funcionalidade dos recursos retóricos.

Con este criterio avalíase a comprensión e valoración de textos representativos do sistema literario (de distintos canóns), enmarcándoos nun determinado momento en relación coa evolución das formas e motivos da escrita desde comezos do século XX. Porase especial atención na identificación das características dos distintos movementos, apreciando as novidades, e na captación do valor funcional dos recursos retóricos.

11. Participar de maneira activa na creación de textos de intención estética tomando como modelo os lidos e comprendendo os recursos que se empregarán; explicar as relacións das obras co contexto histórico e literario en que aparecen e os autores máis relevantes, realizando un traballo de información e de síntese ou de resolución de problemas.

Este criterio pretende comprobar se é comprendido o fenómeno literario como una actividade comunicativa estética nun contexto histórico determinado. Avaliarase a implicación en obradoiros literarios de (re)creación a partir dos textos lidos na aula e, ademais, a realización, en soporte papel ou dixital, dun traballo persoal de síntese.

Lingua castelá e literatura.

Introdución.

A lingua debe ser entendida, esencialmente, como un vehículo de comunicación e de interacción social, así como o medio con que unha persoa desenvolve as súas capacidades intelectuais, cognitivas e afectivas, ademais do signo de identidade dunha sociedade.

O obxectivo fundamental desta etapa é que o alumando consiga aquelas capacidades indispensables para a plena realización persoal e social, o que hoxe, nunha sociedade da información en continuo cambio, supón modificar e ampliar as tarefas da clase de lingua castelá e literatura máis alá das dirixidas á adquisición do coñecemento gramatical mediante a reflexión sobre textos, fundamentalmente literarios. No século XXI, temos que aceptar un novo concepto de alfabetización: saber cando e por que se necesita información, onde encontrala, e como avaliala, utilízala e comunicala de maneira ética. Esta alfabetización convértese así en obxectivo do ensino da lingua. Só o seu logro lles permitirá aos cidadáns e cidadás participar eficazmente na sociedade do coñecemento.

A lingua catelá e literatura ten entre as súas finalidades específicas o desenvolvemento das habilidades lingüísticas de escoitar, comprender e producir enunciados de forma oral e escrita apropiados ás diversas situacións de comunicación. Para acadar con éxito estas destrezas, ademais do coñecemento da estrutura da lingua para a súa utilización no discurso, necesítase obter información, saber asimilala, e planificar o mellor modo de comunicala atendendo a un contexto e finalidade concretos. Así mesmo, a adquisición dunha plena competencia comunicativa inclúe un achegamento ao feito cultural e literario a través da lectura.

Ao ser esta competencia comunicativa un requisito imprescindible para a aprendizaxe, a lingua é un instrumento fundamental no desenvolvemento das outras materias que compoñen o currículo, polo que se converte nun elemento determinante do labor educativo que reverte na propia materia e nas demais, co que se fai necesaria unha coordinación coa materia de lingua galega e literatura e coas demais linguas do centro. Conseguir os obxectivos nesta área implica, polo tanto, non só a adquisición da capacidade lingüística - comunicar e relacionarse, creación do propio pensamento, entender e respectar a súa cultura e outras culturas - senón tamén o dominio do instrumento esencial de aprendizaxe, que permitirá a adquisición das outras competencias.

Existen tres destrezas nucleares do ámbito lingüístico que na práctica coinciden cos bloques propostos no currículo e que son: falar e escoitar, que supón ser competente na expresión e comprensión de mensaxes orais en situacións comunicativas diversas; ler, que supón ser competente para comprender e usar textos diferentes con diferentes intencións comunicativas; e escribir, que supón ser competente para compoñer diferentes tipos de texto e documentos con distintas intencións comunicativas. Ponse o acento nas competencias para elaborar e intercambiar textos orais e escritos diferenciados e axeitados a situacións comunicativas específicas, que respondan a intencións diversas cun uso correcto da linguaxe. Estas tres habilidades nucleares integrarán os elementos do currículo nos distintos bloques de contido que, aínda que, aparecen como bloques, se conectan entre si e son interdependentes.

O bloque 1. Escoitar, comprender e falar, refírese a habilidades lingüísticas orais e ten como base o diálogo e o intercambio de experiencias, interacción que facilita o desenvolvemento de posibilidades individuais, co que o proceso de ensino-aprendizaxe é en si tan importante como o resultado final. Partirase dos usos que da lingua fan os alumnos e alumnas buscando unha ampliación significativa do léxico e a axeitada aplicación a cada situación comunicativa.

O bloque 2. Ler e escribir, refírese ás habilidades lingüísticas escritas, con moitos aspectos comúns coa lingua oral, polo que se deben interrelacionar e apoiar mutuamente, aínda que neste segundo bloque se incrementará progresivamente a dificultade dos textos, coa adquisición de técnicas lingüísticas, en distintos

soportes, mantendo a coherencia e respectando as normas gramaticais e ortográficas e, se é o caso, tipográficas. Partirase da actividade comunicativa que o alumnado exercitou na etapa anterior para que afonde e perfeccione as técnicas aprendidas. Proporcionaranse ferramentas para o desenvolvemento das capacidades necesarias de maneira progresiva, ampliando os contidos e sen perder de vista a diferenza entre o imprescindible e o desexable.

O bloque 3. Educación literaria, necesitará dos contidos dos bloques anteriores, especialmente da lectura; esta concíbese como a aproximación a textos literarios axeitados á idade do alumnado, o achegamento á expresión artística, ao valor patrimonial das obras literarias, e o aprecio polo feito literario como feito lingüístico; sen perder de vista a progresión dos contidos, os intereses do alumnado e os coñecementos adquiridos previamente. Para este labor partirase de textos significativos e atractivos e, mediante a lectura e a composición escrita, favoreceranse a comprensión e expresión do seu mundo interior e do que os rodea, a eliminación de estereotipos lingüísticos, e o respecto á idiosincrasia de cada cultura e de cada pobo.

O bloque 4. O coñecemento da lingua, refírese ao estudo formal do sistema lingüístico, á necesaria reflexión sobre o uso da lingua recapacitando sobre as súas formas e mecanismos. A progresión dos contidos deberá adaptarse ás capacidades e intereses dos estudantes, o que os axudará a comprender a súa propia dinámica, a dinámica social e cultural do seu contorno, e a acadar a súa plena identidade individual e cidadá, procurando que esta reflexión estea acompañada da adquisición de destrezas que lle permitan ao alumnado autoavaliarse e corrixirse, favorecendo unha aprendizaxe autónoma.

O proceso de ensino-aprendizaxe, nos bloques de contido, segue o procedemento da aprendizaxe natural, a partir do que saben e usan os e as estudantes ata o que aprenden, reflexionando sobre iso e asumíndoo como propio, para poder usalo. A clase convértese no medio idóneo para levar a cabo unha metodoloxía activa coa que o alumnado resolva problemas, utilizando e compartindo información, aprendendo a autoavaliar o proceso que seguiu co fin de chegar a ser máis capaz de conducirse autonomamente.

Os procedementos convértense no elemento vertebrador da área de lingua castelá e literatura, pois deben levar o alumnado ao desenvolvemento de habilidades na expresión e comprensión oral e escrita en contextos significativos, ademais de coñecer, valorar e gozar do feito literario, tendo sempre presente que os resultados, en educación, son a longo prazo, e que se concretan nunha competencia individual para a aprendizaxe posterior, dentro ou fóra das aulas.

Contribución ao desenvolvemento das competencias básicas.

A área de lingua castelá e literatura ten como finalidade primeira a mellora da competencia comunicativa, utilizando a linguaxe como instrumento tanto de

comunicación oral e escrita como de aprendizaxe e regulación de condutas e emocións. O obxectivo central desta competencia é comprender e saber comunicarse nas diversas situacións que se xeran no ámbito social, cultural e académico, utilizando as fontes de información e os soportes que hoxe están á nosa disposición. Non se trata, polo tanto, de adquirir só saberes teóricos, senón tamén saberes prácticos. Así, a linguaxe constitúese en instrumento de aprendizaxe do resto das áreas, e ten un papel fundamental no desenvolvemento integral da persoa, nas súas relacións consigo mesma e con outras persoas, na súa forma de entender e explicar o mundo.

Como a propia lingua é unha ferramenta, temos que intentar aprenderlle ao alumnado a manexala en todas as situacións de comunicación, o que nos leva á competencia no tratamento da información e competencia dixital. O coñecemento dos sistemas e modo de operar das tecnoloxías da información e a comunicación (TIC) e do seu uso debe capacitar o alumnado para unha axeitada xestión da información atendendo a distintas finalidades.

Na medida en que a linguaxe é un instrumento de relación social básico parece necesaria unha aprendizaxe que nos axude a comunicarnos cos demais e a comprender a realidade social do mundo en que se vive, co que se relaciona directamente coa competencia social e cidadá. De aí que as actividades da clase de lingua castelá, entendida esta como un microcosmos social, lle faciliten ao alumnado prepararse para participar de maneira construtiva nas actividades da comunidade, axudándolle a que teña unha visión crítica da realidade e adquira os coñecementos prácticos necesarios para o exercicio de valores democráticos e de dereitos civís. Nesta área é importante inculcar no alumnado a necesidade de caracterizar usos da linguaxe que manifesten prexuízos raciais, sexistas ou clasistas, así como fomentar o respecto pola realidade plurilingüe de España (linguas cooficiais, caso da nosa comunidade), ademais das variedades ou diferentes rexistros que se dan en distintos colectivos sociais, xa que a miúdo a linguaxe vai asociada a estereotipos ou prexuízos culturais.

Os contidos desta área e etapa son instrumentais, e deben preparar o alumnado para seguir adquirindo coñecementos. É fundamental o feito de que o alumnado participe activa e progresivamente na construción do seu propio coñecemento, o que evidencia a relación da área de lingua castelá e literatura coa competencia para aprender a aprender. A clase de lingua castelá pode ser, pois, a pedra angular para a adquisición dos coñecementos e destrezas necesarios para que a persoa poida aprender en calquera situación.

A relación entre esta área e a competencia en autonomía e iniciativa persoal entróncase no propio proceso de ensino-aprendizaxe, posibilitándolle ao alumnado a transformación da información en coñecemento, caracterizando o que considere oportuno, e incorporando todo aquilo que o enriqueza e o axude a ser unha persoa máis respectuosa e aberta. Facilitáraselle así a

consecución da súa autonomía persoal e a súa capacitación para integrarse como compoñente pleno na sociedade, asumindo valores éticos e sociais que imperan nela.

A competencia cultural e artística supón apreciar, comprender e valorar criticamente diferentes manifestacións culturais e artísticas, e utilízalas como fonte de gozo e enriquecemento persoal; é, en consecuencia, unha competencia que facilita tanto expresarse e comunicarse como percibir, comprender e enriquecerse con diferentes realidades e producións do mundo, da arte e da cultura. Desde esta área trátase de capacitar o alumnado para entender a linguaxe literaria, valorar os textos, establecer relacións entre estes e o contorno en que naceron, pero sobre todo ser capaz de gozar da lectura.

Obxectivos.

* Comprender discursos orais e escritos nos diversos contextos da actividade social e cultural.

* Utilizar a lingua para expresarse de forma coherente e adecuada nos diversos contextos da actividade social e cultural, para tomar conciencia dos propios sentimentos e ideas e para controlar a propia conduta.

* Coñecer a realidade plurilingüe de España e as variedades do castelán e valorar esta diversidade como unha riqueza cultural.

* Utilizar a lingua oral na actividade social e cultural de forma adecuada ás distintas situacións e funcións, adoptando unha actitude respectuosa e de cooperación.

* Empregar as diversas clases de escritos mediante os que se produce a comunicación coas institucións públicas, privadas e da vida laboral.

* Utilizar a lingua eficazmente na actividade escolar para buscar, seleccionar e procesar información e para redactar textos propios do ámbito académico.

* Utilizar con progresiva autonomía e espírito crítico os medios de comunicación social e as tecnoloxías da información para obter, interpretar e valorar informacións de diversos tipos e opinións diferentes.

* Facer da lectura fonte de pracer, de enriquecemento persoal e de coñecemento do mundo e consolidar hábitos lectores.

* Comprender textos literarios utilizando coñecementos básicos sobre as convencións de cada xénero, os temas e motivos da tradición literaria e os recursos estilísticos.

* Aproximarse ao coñecemento de mostras relevantes do patrimonio literario e valoralo como un modo de simbolizar a experiencia individual e colectiva en diferentes contextos histórico-culturais.

* Aplicar con certa autonomía os coñecementos sobre a lingua e as normas do uso lingüístico para comprender textos orais e escritos e para escribir e

falar con adecuación, coherencia, cohesión e corrección.

* Analizar os diferentes usos sociais das linguas para evitar os estereotipos lingüísticos que supoñen xuízos de valor e prexuízos clasistas, racistas ou sexistas.

Contidos.

Primeiro curso.

Bloque 1. escoitar, falar, conversar.

* Comprensión de noticias de actualidade próximas aos intereses do alumnado procedentes dos medios de comunicación.

* Exposición de informacións de actualidade tomadas dos medios de comunicación.

* Narración oral, a partir dun guión preparado previamente, de feitos relacionados coa experiencia, presentada de forma secuenciada e con claridade, inserindo descrições sinxelas e incluíndo ideas e valoracións en relación co exposto, con axuda de medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación.

* Comprensión de textos orais utilizados no ámbito académico atendendo especialmente á presentación de tarefas e de instrucións para a súa realización, a breves exposicións orais e á obtención de informacións de documentais tomados dos medios de comunicación.

* Participación activa en situacións de comunicación propias do ámbito académico, especialmente no pedimento de aclaracións ante unha instrución, en propostas sobre o xeito de organizar as tarefas, na descripción de secuencias sinxelas de actividades realizadas, no intercambio de opinións e na exposición de conclusións.

* Participación activa en traballos en grupo cooperando e respectando o resto dos seus compoñentes.

* Utilización da lingua para tomar conciencia dos coñecementos, das ideas e dos sentimentos propios e para regular a propia conduta.

Bloque 2. Ler e escribir.

Comprensión de textos escritos.

* Comprensión de textos propios da vida cotiá e das relacións sociais en ámbitos próximos á experiencia do alumnado, como instrucións de uso e normas.

* Comprensión de textos dos medios de comunicación, atendendo á estrutura do xornal (seccións e xéneros) e aos elementos paratextuais, con especial atención ás noticias relacionadas coa vida cotiá e coa información de feitos.

* Comprensión de textos do ámbito académico, tendendo especialmente aos de carácter expositivo e explicativo; ás instrucións para realizar tarefas; á consulta, en diversos soportes, de dicionarios, de glosarios

e doutras fontes de información, como enciclopedias e webs educativas.

* Utilización dirixida da biblioteca do centro e das tecnoloxías da información e da comunicación como fonte de obtención de información e de modelos para a composición escrita.

* Reflexión crítica con respecto á información dispoñible ante as mensaxes que supoñan calquera tipo de discriminación.

Composición de textos escritos.

* Composición de textos propios da vida cotiá e das relacións sociais en ámbitos próximos á experiencia do alumnado, como cartas e notas.

* Composición de textos propios dos medios de comunicación, especialmente noticias, destinados a un soporte impreso ou dixital.

* Composición, en soporte papel ou dixital, de textos propios do ámbito académico, especialmente resumos, esquemas xerárquicos, mapas conceptuais, exposicións sinxelas, glosarios e conclusións sobre tarefas e aprendizaxes efectuadas.

* Utilización da composición escrita como fonte de información e de aprendizaxe, como forma de comunicar experiencias, ideas, opinións e coñecementos propios e como forma de regular a conduta.

* Dominio das normas de presentación dos textos escritos tanto en soporte papel como dixital, con respecto ás normas gramaticais, ortográficas e tipográficas.

Bloque 3. Educación literaria.

* Lectura de varias obras adecuadas á idade.

* Recitado de poemas, recoñecendo os elementos básicos do ritmo, a versificación e as figuras semánticas máis relevantes.

* Lectura de relatos breves, incluíndo mitos e lendas de diferentes culturas, recoñecendo os elementos do relato literario e a súa funcionalidade.

* Lectura dramatizada de obras teatrais breves ou de fragmentos recoñecendo os aspectos formais do texto teatral.

* Diferenciación dos grandes xéneros literarios a través das lecturas comentadas.

* Composición de textos de intención literaria utilizando algunhas das aprendizaxes adquiridas nas lecturas dirixidas.

* Utilización dirixida da biblioteca do centro e de bibliotecas virtuais.

* Desenvolvemento da autonomía lectora e do aprecio pola literatura como fonte de pracer e de coñecemento do mundo.

Bloque 4. Coñecemento da lingua.

* Observación de diferenzas relevantes, contextuais e formais, entre comunicación oral e escrita e entre os usos coloquiais e formais, especialmente os propios do ámbito escolar.

* Coñecemento xeral da diversidade lingüística e da distribución xeográfica das linguas de España, valorándoa como fonte de enriquecemento persoal e colectivo.

* Coñecemento das modalidades da oración e dos modos do verbo como formas de expresar as intencións dos falantes.

* Identificación e uso das formas lingüísticas da deféxe persoal (pronomes persoais, posesivos e terminacións verbais) en textos orais e escritos como cartas e normas.

* Identificación e uso reflexivo dalgúns conectores textuais, con especial atención aos temporais, explicativos e de orde e dalgúns mecanismos de referencia interna, tanto gramaticais (pronomes persoais, posesivos e demostrativos) como léxicos (repeticións, sinónimos e elipses).

* Recoñecemento e uso coherente das formas verbais nos textos, con especial atención aos tempos de pretérito na narración.

* Recoñecemento do funcionamento sintáctico de verbos de uso frecuente a partir do seu significado, identificando o suxeito e os complementos do verbo, constatando a existencia de complementos necesarios ou argumentais fronte aos non necesarios ou circunstanciais; comprensión dunha terminoloxía sintáctica básica: oración; suxeito e predicado; predicado nominal e predicado verbal.

* Uso de procedementos para compoñer os enunciados cun estilo cohesionado, especialmente a inserción na oración de expresións con valor explicativo, como a aposición, o adxectivo e a oración de relativo.

* Distinción entre palabras flexivas e non flexivas e recoñecemento das distintas categorías gramaticais e dos mecanismos de formación de palabras (composición e derivación).

* Interpretación das informacións lingüísticas que proporcionan os dicionarios escolares e outras obras de consulta, especialmente sobre clases de palabras, relacións semánticas de léxico (sinonimia, antonimia...) e normativa.

* Iniciación ao uso de dicionarios e de correctores ortográficos dos procesadores de textos.

* Coñecemento e uso reflexivo das normas ortográficas.

Criterios de avaliación.

1. Comprender a idea xeral e a intención comunicativa en textos orais sinxelos dos ámbitos social e académico. Seguir instrucións pouco complexas para realizar tarefas de aprendizaxe.

Con este criterio trátase de avaliar se o alumnado é capaz de entender informacións sinxelas (normas, noticias, breves presentacións divulgativas de tema académico) e se é capaz de expresar oralmente ou por escrito o tema xeral desa información. Preténdese comprobar se é quen de seguir instrucións orais para realizar tarefas constituídas pola secuencia de, polo menos, tres actividades.

2. Comprender a idea xeral e a intención comunicativa en textos escritos sinxelos do ámbito social. Identificar a enunciación explícita do tema e as partes do texto; así como seguir instrucións sinxelas.

Con este criterio preténdese avaliar se as alumnas e os alumnos extraen informacións concretas indicadas explicitamente nos textos (na prensa, en obras de consulta, en normas); se identifican o tema dun texto recoñecendo os enunciados onde aparece explícito; se distinguen o modo en que está organizada a información (elementos de descrições, secuencias de feitos) e o representan mediante técnicas de organización como esquemas xerárquicos ou mapas conceptuais; e se seguen instrucións sinxelas relacionadas co ámbito persoal (instrucións) e con tarefas de aprendizaxe.

3. Narrar, expoñer e resumir, en soporte papel ou dixital, cunha organización clara e un rexistro adecuado, aplicando a planificación e revisión de textos, e respectando as normas gramaticais e ortográficas.

Con este criterio preténdese avaliar se as alumnas e os alumnos adquiriron o código escrito redactando textos de feitos próximos á súa experiencia persoal, social (cartas, anécdotas persoais, normas) e académica con coherencia e con corrección gramatical e ortográfica; se manifestan interese en planificar e revisar os textos de xeito que lles permita progresar na autonomía para aprender: resumos, esquemas, exposicións, glosarios.

4. Realizar narracións orais claras e ben estruturadas de experiencias vividas, con axuda de medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación.

Con este criterio preténdese comprobar que as alumnas e os alumnos son capaces de narrar feitos e vivencias presentándoos de forma secuenciada e con claridade, incluíndo sentimentos e valoracións en relación co exposto. Valorarase se teñen en conta a quen escoita e se na exposición dos feitos dan utilizado os apoios que os medios audiovisuais e as TIC proporcionan.

5. Expoñer unha opinión persoal sobre a lectura dunha obra literaria axeitada á idade do alumnado; recoñecer os trazos globais do xénero e diferenciar de forma sinxela o contido literal e o sentido da obra, establecendo relacións coa súa experiencia.

Este criterio serve para avaliar a competencia lectora e a asimilación de coñecementos no ámbito literario, para saber se os alumnos e alumnas son quen de considerar o texto de maneira crítica, recoñecendo o xénero e valorando o contido, a estrutura e o uso da linguaxe.

6. Identificar en distintos tipos de textos orais e escritos toda aquela representación ou expresión que denote algunha forma de discriminación social, racial, sexual, etc.

Este criterio pretende comprobar se o alumnado localiza os usos discriminatorios da lingua existentes en textos orais, escritos e icónico-verbais; se reflexiona sobre a práctica social e persoal, de forma consciente ou inconsciente, dalgunha forma de discriminación.

7. Aplicar os coñecementos literarios na comprensión e valoración de fragmentos, atendendo ao xénero, aos temas e motivos da tradición, así como aos recursos rítmicos e semánticos básicos.

Este criterio pretende avaliar en que medida se aplican os coñecementos literarios traballados na lectura e valoración de textos breves comentados na clase, atendendo aos seus trazos máis xerais: comprensión do tema, identificación do xénero e, se é o caso, dos recursos rítmicos e semánticos máis xerais.

8. Compoñer textos, en soporte papel ou dixital, tomando como modelo un texto literario lido e comentado na aula ou realizar algunha transformación sinxela neses textos.

Con este criterio preténdese comprobar a capacidade de utilizar nos propios escritos, presentados en soporte papel ou dixital, os coñecementos literarios adquiridos, mediante a composición de textos de carácter literario como un relato breve ou un poema, imitando modelos utilizados na clase ou realizando algunha transformación sinxela. Máis que a calidade, preténdese avaliar a utilización dos coñecementos adquiridos e a composición de textos seguindo unhas pautas determinadas.

9. Aplicar os coñecementos sobre a lingua e as normas de uso lingüístico para solucionar problemas de comprensión de textos orais e escritos e para a composición e revisión dirixida dos textos propios deste curso.

Con este criterio trátase de comprobar que se utilizan determinados coñecementos sobre a lingua e as normas de uso en relación coa comprensión, composición e revisión dos textos. Atenderase especialmente ás marcas de enunciación, conectores textuais de tempo, orde e explicación, formas verbais na narración, expresión do mandato ou do desexo. En normas ortográficas, atenderase a regras xerais de acentuación, ortografía do vocabulario máis usual, usos elementais da coma, do punto e signos do diálogo.

10. Coñecer unha terminoloxía lingüística baseada en actividades de reflexión sobre o uso.

Preténdese comprobar que o alumnado comprende a terminoloxía básica para seguir explicacións e instrucións nas actividades gramaticais. Comprobarase o coñecemento de terminoloxía referida a modalidades da oración, palabras flexivas e non flexivas, procedementos de formación de palabras, sinonimia, antoni-

mia, categorías gramaticais, tempo e modos verbais e suxeito e predicado. Avaliarase a obtención de información gramatical en dicionarios escolares e outras obras de consulta.

Segundo curso.

Bloque 1. Falar, escoitar e conversar.

* Comprensión de informacións de actualidade procedentes dos medios de comunicación audiovisual.

* Exposición de informacións tomadas dos medios de comunicación poñendo de relevo diferenzas no modo de presentar os feitos en distintos medios.

* Presentación ordenada e clara de informacións previamente preparadas sobre temas do interese do alumnado, con axuda de medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación.

* Comprensión de textos orais utilizados no ámbito académico atendendo especialmente á presentación de tarefas e instrucións para a súa realización, a breves exposicións orais e á obtención de informacións dos medios de comunicación en informativos e documentais.

* Participación activa en situacións de comunicación propias do ámbito académico, especialmente nas propostas sobre o modo de organizar a actividade, na achega de informacións útiles para o traballo en común e na exposición de breves informes sobre as tarefas realizadas.

* Participación activa en traballos en grupo cooperando e respectando os demais.

* Utilización da lingua para tomar conciencia dos coñecementos, das ideas e dos sentimentos propios e para regular a propia conduta.

Bloque 2. Ler e escribir.

Comprensión de textos escritos.

* Comprensión de textos propios da vida cotiá e das relacións sociais en ámbitos próximos á experiencia do alumnado, como normas e comunicacións.

* Comprensión de textos dos medios de comunicación, especialmente de información sobre feitos, noticias e crónicas, atendendo á estrutura do xornal dixital (seccións e xéneros) e aos elementos paratextuais.

* Comprensión de textos do ámbito académico, atendendo especialmente aos expositivos e explicativos, ás instrucións para realizar tarefas, á consulta, en diversos soportes, de dicionarios, glosarios e outras fontes de información, como enciclopedias e webs educativas.

* Utilización progresivamente autónoma das bibliotecas e das tecnoloxías da información e da comunicación como fonte de información e de modelos para a composición escrita.

* Reflexión crítica con respecto á información dispoñible ante as mensaxes que supoñan calquera tipo de discriminación.

Composición de textos escritos.

* Composición de textos propios da vida cotiá e das relacións sociais en ámbitos próximos á experiencia do alumnado.

* Composición de textos propios dos medios de comunicación, especialmente crónicas destinadas a un soporte impreso ou dixital, a audio ou a vídeo.

* Composición, en soporte papel ou dixital, de textos propios do ámbito académico, especialmente resumos, esquemas xerárquicos, mapas conceptuais, exposicións e explicacións sinxelas, glosarios e informes de tarefas e de aprendizaxes efectuadas.

* Utilización da composición escrita como fonte de información e de aprendizaxe, como forma de comunicar as experiencias e mais os coñecementos propios, e como forma de regular a conduta.

* Dominio das normas de presentación dos textos escritos tanto en soporte papel como dixital, con respecto polas normas ortográficas, gramaticais e tipográficas.

Bloque 3. A educación literaria.

* Lectura de varias obras adecuadas á idade do alumnado.

* Recitado de poemas, prestándolle atención ao valor simbólico da linguaxe poética, ao sentido dos recursos retóricos máis importantes, recoñecendo os procedementos da versificación e valorando a función de todos estes elementos no poema.

* Lectura de relatos comparando e contrastando temas e elementos da historia, formas de inicio, desenvolvemento, desenlaces...

* Lectura dramatizada de fragmentos de obras teatrais, recoñecendo algúns subxéneros e prestándolle atención á estrutura e compoñentes do texto teatral.

* Diferenciación dos principais subxéneros literarios a través das lecturas comentadas.

* Composición de textos de intención literaria utilizando algunhas das aprendizaxes adquiridas nas lecturas dirixidas.

* Utilización progresivamente autónoma da biblioteca do centro e de bibliotecas virtuais.

* Desenvolvemento da autonomía lectora e do aprecio pola literatura como fonte de pracer e de coñecemento doutros mundos e culturas.

Bloque 4. Coñecemento da lingua.

* Recoñecemento das diferenzas contextuais e formais relevantes entre comunicación oral e escrita e entre os usos coloquiais e formais nos discursos alleos e na elaboración dos propios.

* Recoñecemento dalgúns significados contextuais que poden adquirir as modalidades da oración.

* Identificación e uso das formas de déixe persoal, temporal e espacial (demostrativos, adverbios de tempo e de lugar) en textos orais e escritos.

* Identificación e uso reflexivo dalgúns conectores textuais, como os de orde, explicativos e de contraste, e dalgúns mecanismos de referencia interna, tanto gramaticais (substitucións pronominais) como léxicos, especialmente as elipses e o uso de hiperónimos de significado concreto.

* Recoñecemento e uso coherente das formas verbais nos textos, con especial atención aos distintos valores do presente de indicativo.

* Recoñecemento do funcionamento sintáctico do verbo a partir do seu significado, identificando o suxeito e os complementos do verbo, distinguindo entre argumentais e non argumentais; transformando oracións para observar diferentes papeis semánticos do suxeito (axente, causa, paciente). Utilización dunha terminoloxía sintáctica básica: oración; suxeito e predicado; predicado nominal e predicado verbal; suxeito, verbo e complementos; axente, causa, paciente.

* Uso de procedementos para compoñer os enunciados con estilo cohesionado, especialmente a inserción de expresións explicativas e o emprego de construcións de participio e de xerundio.

* Interpretación das informacións lingüísticas que proporcionan os dicionarios escolares e outras obras de consulta, especialmente sobre clases de palabras, relacións semánticas do léxico e normativa.

* Coñecemento e uso reflexivo das normas ortográficas, apreciando o seu valor social e a necesidade de cinguirse á norma lingüística.

Criterios de avaliación.

1. Captar a intención comunicativa e a idea xeral e secundarias dos textos orais social e academicamente próximos ao alumnado; identificar a información relevante en textos audiovisuais; e seguir instrucións para a realización autónoma de tarefas de aprendizaxe.

Este criterio está destinado a comprobar se o alumnado é capaz de obter, seleccionar e relacionar información de textos dos ámbitos audiovisual e escolar; se reflexionou sobre os mecanismos de comprensión dos textos orais - interese por facerse escoitar e ser entendido- e sobre os procedementos utilizados para iso. Constatar se segue instrucións para a realización de tarefas de aprendizaxe.

2. Comprender a intención comunicativa e captar a relación entre a idea xeral e as secundarias de textos escritos próximos á experiencia do alumnado; e seguir instrucións de certa extensión.

Con este criterio avalíase se as/os estudantes son capaces de detectar e entender información ou ideas relevantes -explícitas e implícitas- en textos escritos próximos ao seu contorno, así como se son capaces de facer deducións baseadas no texto: xeneralizacións, propósito; se identifican ideas principais e secunda-

rias; se identifican elementos de descrición, fases de procesos pouco complexos e secuencias de feitos en narracións de desenvolvemento temporal lineal e non lineal e aplican técnicas de organización de ideas como esquemas xerárquicos e mapas conceptuais; se seguen instrucións en procesos de certa extensión.

3. Narrar, expoñer, resumir, explicar e comentar, en soporte papel e dixital, usando o rexistro adecuado, organizando as ideas con claridade e cohesión, respectando as normas gramaticais e ortográficas, e valorando a importancia de planificar e revisar o texto.

Trátase de avaliar a capacidade para redactar textos do mundo persoal, cultural e académico (narración de experiencias, explicacións e exposicións académicas sinxelas, resumos) usando o rexistro adecuado e unha organización clara do contido. Valorarase a presentación en soporte papel ou dixital, con respecto ás normas ortográficas e tipográficas, e a aplicación da planificación e revisión de textos.

4. Realizar exposicións orais sinxelas sobre temas próximos ao contorno do alumnado, claras e estruturadas, coa axuda de medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación.

Búscase con este criterio observar se as alumnas e os alumnos son capaces de presentar de forma ordenada e clara informacións sobre algún tema do seu interese, seleccionando o máis relevante e tendo en conta a comprensión das persoas que escoitan; terase en conta tamén se son capaces de utilizar nas súas exposicións os apoios que proporcionan as TIC e os medios audiovisuais.

5. Expoñer unha opinión persoal sobre a lectura dunha obra completa axeitada á idade do alumnado; recoñecer a estrutura e os elementos de xénero; valorar o uso da linguaxe e o punto de vista da autora e do autor. Diferenciar contido literal e sentido da obra e relacionar o contido coa propia experiencia. Utilizar os coñecementos literarios na comprensión e valoración dos textos.

Con este criterio avaliarase a capacidade de gozar de forma autónoma dos textos literarios, de comprender o seu sentido, temas, elementos característicos de xénero, uso da linguaxe e os distintos puntos de vista, ademais da capacidade para considerar o texto de maneira crítica emitindo opinións persoais e relacionando o contido do texto coas propias vivencias. Preténdese que as alumnas e os alumnos sexan capaces de utilizar os coñecementos literarios na comprensión e valoración de textos.

6. Identificar en textos orais e escritos a presenza dun uso sexista da linguaxe ou de valoracións discriminadoras sobre colectivos ou culturas distintos.

Con este criterio inténtase comprobar se o alumnado é capaz de detectar, tanto nos textos alleos como nos propios, algún tipo de prexuízo moral, cultural ou sexista, non só no contido senón tamén na linguaxe utilizada.

7. Aplicar os coñecementos literarios na comprensión e valoración de fragmentos, atendendo ao xénero, aos temas e motivos da tradición, á caracterización dos subxéneros literarios, á versificación e á funcionalidade dos recursos retóricos máis relevantes.

Este criterio pretende avaliar en que medida se aplican os coñecementos literarios traballados na lectura e valoración de textos breves comentados na clase, atendendo a: comprensión do tema, organización, identificación do xénero (elementos da historia, desenvolvemento cronolóxico da narración, compoñentes do texto teatral, estruturas da versificación e o seu efecto no ritmo), subxéneros máis frecuentes, recoñecemento de recursos retóricos máis comúns e valor simbólico da linguaxe, especialmente a poética.

8. Compoñer textos, en soporte papel ou dixital, tomando como modelo textos literarios ou realizar algunhas transformacións neses textos.

Avaliarase a capacidade para recrear ou imitar poemas ou relatos utilizando determinados recursos como a rima ou o ritmo ou realizando algunha transformación neles. Avaliarase, máis que a calidade literaria das producións, a utilización dos coñecementos adquiridos e o uso de pasos propios do proceso (planificación, escritura do texto, revisión).

9. Aplicar os coñecementos sobre a lingua e as normas do uso lingüístico para resolver problemas de comprensión de textos orais e escritos e para a composición e revisión dos textos propios deste curso.

Con este criterio trátase de comprobar que se adquiren e utilizan determinados coñecementos sobre a lingua e as normas de uso en relación coa comprensión, a composición e a revisión de textos. Atenderase a significados contextuais da modalidade oracional; a conectores explicativos, de contraste e de orde; ao uso da deixé, de recorrencias e de elipses; así como aos valores do presente de indicativo e de subxuntivo e ao uso de construcións de participio e de xerundio. En canto ás normas ortográficas, atenderase á acentuación de hiatos e de ditongos, usos de acento gráfico con función diacrítica máis frecuentes, ortografía de verbos irregulares, distintos modos de usar os signos de puntuación en diálogos e usos do punto e da coma.

10. Coñecer unha terminoloxía lingüística básica nas actividades de reflexión sobre o uso.

Con este criterio preténdese comprobar que se coñece a terminoloxía básica para seguir explicacións e instrucións nas actividades gramaticais e para referirse a elas (suxeito, predicado e complementos; elipses), papeis do suxeito -axente, causa, paciente-, funcións sintácticas características das clases de palabras (núcleo, complemento, determinantes, enlace) valorarase a progresiva autonomía na obtención de información gramatical de carácter xeral nos dicionarios escolares e noutras obras de consulta.

Terceiro curso.

Bloque 1. escoitar, falar e conversar.

* Comprensión de textos procedentes dos medios de comunicación audiovisual, como reportaxes e entrevistas emitidos pola radio e pola televisión.

* Exposición da información tomada dun medio de comunicación acerca dun tema de actualidade, respectando as normas que rexen a interacción oral.

* Explicacións orais sinxelas de forma ordenada e clara, previamente preparadas, sobre feitos de actualidade social, política ou cultural que sexan do interese do alumnado, con axuda de medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación.

* Comprensión de textos orais utilizados no ámbito académico atendendo especialmente á presentación de tarefas e instrucións para a súa realización, a breves exposicións orais e á obtención de informacións dos medios de comunicación en informativos, documentais, reportaxes ou entrevistas.

* Colaboración en actividades de aprendizaxe individuais ou compartidas, especialmente nas propostas sobre o modo de organizar a actividade, a achega de informacións útiles para o traballo en común e a exposición de informes sobre as tarefas realizadas.

* Participación en actividades de aprendizaxe compartida cooperando e respectando os demais.

* Utilización da lingua para tomar conciencia dos coñecementos, das ideas e dos sentimentos propios e para regular a propia conduta.

Bloque 2. Ler e escribir.

Comprensión de textos escritos.

* Comprensión de textos propios da vida cotiá e das relacións sociais como convocatorias e regulamentos.

* Comprensión de textos dos medios de comunicación, recoñecendo as diferenzas entre información e opinión en crónicas, reportaxes e entrevistas.

* Comprensión de textos do ámbito académico, atendendo especialmente á consulta, en diversos soportes, de dicionarios, glosarios e outras fontes de información.

* Utilización das bibliotecas e das tecnoloxías da información e da comunicación de forma autónoma para a localización, selección e organización de información.

* Reflexión crítica ante as mensaxes que supoñen calquera tipo de discriminación para fomentar unha sensibilidade crítica fronte a elas.

Composición de textos escritos.

* Composición de textos propios da vida cotiá e das relacións sociais como diarios persoais, regulamentos ou circulares.

* Composición de textos propios dos medios de comunicación, como reportaxes ou entrevistas destina-

dos a un soporte escrito ou dixital, a audio ou a vídeo.

* Composición, en soporte papel ou dixital, de textos propios do ámbito académico, especialmente textos expositivos e explicativos elaborados a partir da información obtida e organizada mediante esquemas, mapas conceptuais e resumos, así como elaboración de proxectos e informes sobre tarefas e aprendizaxes.

* Utilización da composición escrita como fonte de información e aprendizaxe, como forma de comunicar experiencias, opinións e coñecementos propios, e como forma de regular a conduta.

* Dominio das normas de presentación dos textos escritos tanto en soporte papel como dixital, con respecto ás normas gramaticais, ortográficas e tipográficas.

Bloque 3. Educación literaria.

* Lectura de obras ou fragmentos axeitados á idade, relacionándoos cos grandes períodos e autores da literatura a partir da Idade Media ata o século XVIII.

* Recitado de poemas, comparando o tratamento de certos temas recorrentes en distintos períodos literarios e valorando a función dos elementos simbólicos e dos recursos retóricos e métricos no texto.

* Lectura de relatos, observando a transformación da narrativa desde a épica medieval en verso á narración moderna en prosa, e do heroe ou heroína personaxe de novela.

* Lectura dramatizada de obras teatrais breves e de fragmentos representativos do teatro clásico español, recoñecendo algunhas características temáticas e formais.

* Composición de textos de intención literaria e elaboración de traballos sinxelos sobre as lecturas dirixidas.

* Utilización progresivamente autónoma da biblioteca do centro, das do contorno e de bibliotecas virtuais.

* Desenvolvemento da autonomía lectora e do apreio pola literatura como fonte de pracer, de coñecemento doutros mundos, tempos e culturas.

Bloque 4. Coñecemento da lingua.

* Coñecemento das diferenzas entre usos orais informais e formais da lingua e conciencia das situacións comunicativas en que resultan adecuados.

* Recoñecemento e uso dos significados contextuais que poden adquirir as modalidades da oración e as perífrases verbais de carácter modal.

* Identificación e uso das variacións (fórmulas de confianza e de cortesía) que adoptan as formas deícticas en relación coa situación.

* Identificación e uso reflexivo de conectores textuais, con especial atención aos distributivos, de orde, de contraste, de explicación e de causa, e dos mecanismos de referencia interna, tanto gramaticais como léxicos, especialmente as nominalizacións e os hiperó-

nimos de significado abstracto como fenómeno, elemento ou característica.

* Recoñecemento e uso coherente das formas verbais nos textos, con especial atención aos valores aspectuais de perífrases verbais.

* Comparación dos diferentes comportamentos sintácticos dun mesmo verbo nalgúns das súas acepcións, identificación do suxeito e dos diferentes complementos verbais, incluíndo entre estas funcións as que teñen forma oracional (subordinadas substantivas, adxectivas e adverbiais) e uso da terminoloxía sintáctica necesaria nas actividades: enunciado, frase e oración; suxeito e predicado; predicado nominal e predicado verbal; suxeito, verbo e complementos; axente, causa e paciente; oración activa e oración pasiva; oración transitiva e intransitiva; complemento directo, indirecto, de réxime, circunstancial, axente e atributo; oracións subordinadas substantivas, adxectivas e adverbiais.

* Uso de procedementos para compoñer enunciados cohesionados, especialmente mediante a transformación de oracións independentes, coordinadas ou xustapostas en subordinadas adverbiais ou en oracións subordinadas mediante as que se expresan diferentes relacións lóxicas: causais, consecutivas, condicionais e concesivas.

* Coñecemento das funcións sintácticas características das clases de palabras e análise da súa forma (flexión, afixos...), especialmente no que se refire aos aspectos relacionados coa normativa.

* Interpretación das informacións lingüísticas que proporcionan os dicionarios escolares e outras obras de consulta, especialmente sobre o comportamento sintáctico dos verbos (transitivos e intransitivos) e as relacionadas co rexistro e coa normativa.

* Uso progresivamente autónomo de dicionarios e de correctores ortográficos dos procesadores de textos.

* Coñecemento e uso reflexivo das normas ortográficas, apreciando o seu valor social e a necesidade de cingirse á norma lingüística.

Criterios de avaliación.

1. Comprender a intención comunicativa, as ideas xerais e as informacións específicas en reportaxes e en entrevistas; seguir o desenvolvemento oral dun tema académico e plasmarlo nun esquema ou resumo.

Comprobarase con este criterio se o alumnado é capaz de distinguir o tema xeral e feitos relevantes de reportaxes dos medios de comunicación, así como opinións significativas en entrevistas; de plasmar en forma de esquema o tema xeral dunha exposición oral, ben estruturada, acerca de contidos relacionados con materias escolares.

2. Comprender a intención comunicativa implícita e explícita, temas, organización da información en textos escritos; seguir instrucións de certa complexidade en ámbitos públicos e procesos de aprendizaxe.

Este criterio quere avaliar se as alumnas e os alumnos son capaces de buscar, localizar e seleccionar información ou ideas relevantes que aparecen explícitas nos textos actuando de acordo ao que neles se indica; débese avaliar a capacidade para transcender o significado superficial e extraer inferencias directas, tema xeral e secundarios; se aplican técnicas de organización de ideas; se son capaces de seguir instrucións para realizar actividades de aprendizaxe en procesos de certa complexidade.

3. Narrar, expoñer, explicar, resumir e comentar, en soporte papel ou dixital, nun rexistro adecuado, con secuencias coherentes, respectando as normas gramaticais e ortográficas e utilizando a planificación e revisión de textos.

Este criterio trata de avaliar que as alumnas e os alumnos son capaces de expresarse por escrito de forma coherente, seguindo os pasos propios da produción dun escrito e axustándose a un formato e rexistro axeitados; compoñer textos propios do ámbito público (regulamentos, circulares, convocatorias), resumir narracións e exposicións reconstruíndo os elementos básicos do texto orixinal e organizando a información de forma xerárquica, consultando distintas fontes. Valorarase a presentación dos escritos, en soporte papel ou dixital, con respecto ás normas ortográficas e tipográficas.

4. Realizar explicacións orais sinxelas sobre temas de interese para o alumnado con axuda dos medios audiovisuais e das TIC.

Con este criterio trátase de observar se os alumnos e alumnas son capaces de explicar e facerse entender sobre aquilo que esperte o seu interese da realidade que os rodea (fenómenos naturais, feitos históricos, conflitos sociais). Valorarase a utilización de medios audiovisuais e das TIC como apoio ás explicacións.

5. Expoñer unha opinión sobre a lectura dunha obra completa axeitada á idade e relacionada con algún período literario estudado; valorar a estrutura, o uso da linguaxe e o punto de vista da autora e do autor; situar o sentido da obra en relación co contexto e coa experiencia do alumnado.

Con este criterio preténdese comprobar a competencia lectora no ámbito literario, a capacidade para considerar o texto de maneira crítica e para avaliar o seu contido, tendo en conta as súas características (estrutura, xénero, uso da linguaxe -rexistro, estilo-, puntos de vista, etc.) e relacionando o contido do texto coas propias vivencias. Preténdese que as alumnas e os alumnos sexan capaces de utilizar os coñecementos literarios na comprensión e valoración de textos.

6. Explorar alternativas lingüísticas que eviten o uso de expresións discriminatorias sociais, raciais, sexuais, etc. e a utilización desas alternativas en producións propias.

Este criterio pretende avaliar se as alumnas e os alumnos son capaces de indagar as diferentes alternativas lingüísticas que eviten os usos discriminatorios e

se utilizan estas alternativas en producións propias. É conveniente que a observación se centre non só en mensaxes dos medios de comunicación social e na interrelación entre o código verbal e non verbal, senón tamén nas mensaxes das persoas do seu contorno social pertencentes a outros grupos sociais ou étnicos.

7. Utilizar os coñecementos literarios na comprensión e valoración de textos breves ou fragmentos, atendendo ao uso de temas recorrentes, valor da linguaxe poética, evolución de xéneros, formas literarias e estilos.

Preténdese comprobar se o alumnado asimilou os coñecementos literarios en función da lectura; a capacidade para avaliar o contido dun texto literario, a súa organización e uso da linguaxe, e o oficio das autoras e autores. Terase en conta a comprensión de temas e motivos recorrentes (amor, tempo, vida, morte), recoñecemento de xéneros e evolución sen entrar en detalles (da épica en verso á novela); e identificación de recursos retóricos (entre eles, os simbólicos), valorando a súa especial funcionalidade no verso.

8. Mostrar coñecemento das relacións, nas obras lidas, entre o contexto e autores/as máis relevantes mediante un traballo persoal de síntese e información ou recreación, en soporte papel ou dixital.

Con este criterio trátase de comprobar que se comprende o fenómeno literario como unha actividade comunicativa estética nun contexto determinado elaborando un traballo persoal, presentado en soporte papel ou dixital, en que se sintetice a información sobre unha autora ou un autor (dos máis relevantes das literaturas hispánicas e europeas), obra ou período (a partir da Idade Media ata o S. XVIII) ou en que se recree algún dos modelos utilizados na clase.

9. Aplicar os coñecementos sobre a lingua e as normas de uso para resolver problemas de comprensión de textos orais ou escritos e para a composición e revisión progresivamente autónoma dos textos propios deste curso.

Trátase de indagar con este criterio se se adquiren e utilizan os coñecementos sobre a lingua e as normas de uso en relación coa comprensión, a composición e a revisión de textos. Atenderase ás variacións sociais da deíxe (fórmulas de confianza e de cortesía), conectores distributivos, de orde, de contraste, explicación e causa; mecanismos de referencia interna, gramaticais, léxicos; valores do subxuntivo e perífrases verbais de uso máis frecuente. Comprobarase a consolidación do coñecemento práctico das normas ortográficas (acentuación gráfica con función diacrítica, ortografía de prefixos e de sufixos máis usuais, comiñas como forma de cita) e tipográficas.

10. Coñecer a terminoloxía lingüística necesaria para a reflexión sobre o uso.

Preténdese comprobar que se coñece e se usa a terminoloxía básica para seguir e dar explicacións e instrucións nas actividades gramaticais. Terminoloxía referida a clases de predicados e de oracións, de com-

plementos verbais, cambios de categoría (nominalizacións) e á identificación das formas de unión das oracións (xustaposición, coordinación e subordinación). Valorarase a progresiva autonomía na obtención de información gramatical de carácter xeral nos dicionarios escolares.

Cuarto curso.

Bloque 1. escoitar, falar e conversar.

* Comprensión de textos procedentes dos medios de comunicación audiovisual, como debates na radio ou televisión e opinións dos oíntes.

* Exposición da información tomada de varios medios de comunicación acerca dun tema de actualidade contrastando os diferentes puntos de vista e as opinións expresadas polos devanditos medios, respectando as normas que rexen a interacción oral.

* Presentacións orais ben estruturadas sobre temas relacionados coa actividade académica ou a actualidade que admitan diferentes puntos de vista, utilizando o apoio de medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación.

* Comprensión de presentacións, exposicións ou conferencias realizadas no ámbito académico relacionadas con contidos de diferentes materias.

* Colaboración en actividades de aprendizaxe individuais ou compartidas, especialmente nas propostas de planificación das actividades e na presentación de informes de seguimento e avaliación das tarefas.

* Participación en actividades de aprendizaxe compartida para fomentar estratexias de cooperación e de respecto.

* Utilización da lingua para tomar conciencia dos coñecementos, as ideas e os sentimentos propios e para regular a propia conduta.

Bloque 2. Ler e escribir.

Comprensión de textos escritos.

* Comprensión de textos propios da vida cotiá e das relacións sociais, como disposicións legais e folletos.

* Comprensión de textos dos medios de comunicación atendendo especialmente aos xéneros de opinión, como editoriais ou columnas.

* Comprensión de textos do ámbito académico, atendendo especialmente á consulta, en diversos soportes, de dicionarios, glosarios e outras fontes de información, incluíndo fragmentos de ensaios.

* Utilización das bibliotecas e das tecnoloxías da información e da comunicación de forma autónoma para a localización, selección e organización de información.

* Reflexión crítica ante as mensaxes que supoñan calquera tipo de discriminación para fomentar unha sensibilidade crítica fronte a elas.

Composición de textos escritos.

* Composición de textos propios da vida cotiá e das relacións sociais como foros, solicitudes e instancias, reclamacións, curricula vitae e folletos.

* Composición de textos propios dos medios de comunicación como cartas ao director e artigos de opinión (editoriais e columnas), destinados a un soporte escrito ou dixital.

* Composición, en soporte papel ou dixital, de textos propios do ámbito académico, especialmente textos expositivos, explicativos e argumentativos elaborados a partir da información obtida en diversas fontes e organizada mediante esquemas, mapas conceptuais e resumos, así como a elaboración de proxectos e informes sobre tarefas e aprendizaxes.

* Utilización da composición escrita como fonte de información e aprendizaxe, como forma de comunicar as experiencias e os coñecementos propios, e como forma de regular a conduta.

* Dominio das normas de presentación dos textos escritos tanto en soporte papel como dixital, con respecto ás normas gramaticais, ortográficas e tipográficas.

Bloque 3. Educación literaria.

* Lectura de novelas e de relatos desde o século XIX ata a actualidade.

* Recitado de poemas contemporáneos, con especial atención ás achegas do simbolismo e das vangardas á linguaxe poética, valorando a función dos elementos simbólicos e dos recursos retóricos e métricos no poema.

* Lectura de relatos contemporáneos de diverso tipo que ofrezan distintas estruturas e voces narrativas.

* Lectura dramatizada de breves pezas teatrais contemporáneas, ou de fragmentos, de carácter diverso constatando algunhas innovacións nos temas e nas formas.

* Coñecemento das características xerais dos grandes períodos da historia da literatura desde o século XIX ata a actualidade.

* Achegamento a algúns autores e autoras relevantes das literaturas hispánicas e europea desde o século XIX ata a actualidade.

* Composición de textos de intención literaria e elaboración de traballos sobre as lecturas dirixidas.

* Utilización con certa autonomía da biblioteca do centro, das do contorno e de bibliotecas virtuais.

* Desenvolvemento da autonomía lectora e aprecio pola literatura como fonte de pracer e de coñecemento doutros mundos, tempos e culturas.

Bloque 4. Coñecemento da lingua.

* Coñecemento dos diferentes rexistros e dos factores que inciden no uso da lingua en distintos ámbitos

sociais e valoración da importancia de usar o rexistro adecuado segundo as circunstancias da situación comunicativa.

* Coñecemento da diversidade lingüística de España (linguas e dialectos), análise dos factores que inciden na relación das linguas da nosa comunidade, e reflexión sobre a situación actual do español no mundo.

* Recoñecemento e utilización dalgunhas formas de expresión da subxectividade en textos de carácter expositivo e argumentativo e identificación e uso das variacións que adoptan as formas deícticas en relación coas situacións de comunicación.

* Identificación e uso reflexivo de distintos procedementos de conexión nos textos, con especial atención a conectores de causa, consecuencia, condición e hipótese, e dos mecanismos gramaticais e léxicos de referencia interna, favorecendo a autonomía na revisión dos propios textos.

* Recoñecemento e uso coherente da correlación temporal na coordinación e subordinación de oracións e no discurso relatado (paso de estilo directo a indirecto).

* Recoñecemento dos esquemas semántico e sintáctico da oración, construción e transformación de enunciados de acordo con estes esquemas e uso da terminoloxía sintáctica necesaria nas actividades: enunciado, frase e oración; suxeito e predicado; predicado nominal e predicado verbal; suxeito, verbo e complementos; axente, causa e paciente; oración impersonal; oración activa e oración pasiva; oración transitiva e intransitiva; complemento directo, indirecto, de réxime, circunstancial, axente e atributo; oracións subordinadas substantivas, adxectivas e adverbais.

* Uso de procedementos para compoñer os enunciados cun estilo cohesionado e emprego dos seguintes termos: aposición; adxectivo e oración de relativo explicativos; construción de participio e de xerundio; oración coordinada (copulativa, disxuntiva, adversativa e consecutiva); subordinada causal, consecutiva, condicional e concesiva.

* Distinción entre a forma (categoría gramatical) e a función das palabras, así como coñecemento dos procedementos léxicos (afixos) e sintácticos para o cambio de categoría.

* Interpretación das informacións lingüísticas que proporcionan os dicionarios da lingua (gramaticais, semánticas, rexistro e normativa).

* Uso con certa autonomía de dicionarios e correctores ortográficos dos procesadores de textos.

* Coñecemento e uso reflexivo das normas ortográficas, empregando os termos apropiados na explicación sobre o uso (síllaba tónica, til diacrítico, etc.) e apreciando o seu valor social e a necesidade de cinguirse á norma lingüística.

Criterios de avaliación.

1. Comprender a intención comunicativa, as ideas principais, os datos relevantes, as teses ou argumentos dos textos orais nos medios de comunicación ou no ámbito escolar.

Con este criterio avalíase se o alumnado dá elaborado resumos ou esquemas de exposicións orais recollendo intencións, teses ou argumentos de declaracións en debates públicos de carácter persuasivo ou do ámbito escolar.

2. Comprender a intención comunicativa, temas, organización da información de textos escritos nos medios de comunicación ou no ámbito públicos e vulgar a eficacia dos procedementos lingüísticos usados. Comprender instrucións que regulan a vida social e procesos de aprendizaxe complexos.

Este criterio serve para avaliar se os alumnos e alumnas identifican o acto da fala e o propósito comunicativo nos textos públicos de participación; se son capaces de inferir o tema principal e os secundarios a partir de informacións do texto e dos seus coñecementos; se son capaces de vulgar o papel dalgúns procedementos lingüísticos (registro, organización do texto, figuras retóricas) na eficacia do texto (claridade, precisión, capacidade de persuasión); se seguen instrucións en procesos complexos de aprendizaxe.

3. Expoñer, explicar, argumentar, resumir e comentar, en soporte papel ou dixital, usando o registro adecuado, con claridade e coherencia, respectando as normas gramaticais e ortográficas e valorando a importancia de planificar e revisar o texto.

Con este criterio preténdese avaliar na composición de textos a súa organización e coherencia, así como a súa planificación ata chegar ao texto definitivo, axustado a un formato e registro axeitados, e se as alumnas e alumnos saben compoñer textos propios do ámbito público.

4. Realizar presentacións orais claras e estruturadas sobre temas académicos, sociais, políticos, culturais coa axuda dos medios de comunicación e das TIC.

Con este criterio preténdese observar se o alumnado é capaz de realizar exposicións orais sobre un tema coa axuda de notas escritas, carteis, diapositivas ou calquera outro medio audiovisual, de forma ordenada e crítica, proporcionando datos que lles permitan aos oíntes adoptar unha actitude propia. Valorarase a utilización dos medios audiovisuais e das TIC como apoio nas presentacións orais.

5. Expoñer unha opinión argumentada sobre a lectura de obras a partir do século XIX ata a actualidade; avaliar a composición xeral e relacionar o sentido da obra e a propia experiencia.

Preténdese avaliar a competencia lectora no ámbito literario por medio da lectura de obras completas dos períodos literarios estudados; con espírito crítico, valorando o contido, a estrutura, as características das obras, o punto de vista da autora ou autor.

6. Identificar e valorar en textos orais e escritos a presenza dun uso sexista da linguaxe ou de valoracións discriminatorias sobre colectivos ou culturas distintos. Propoñer outras formulacións que eliminen a discriminación detectada.

Con este criterio inténtase comprobar se o alumnado é capaz de detectar, tanto nos textos alleos como nos propios, algún tipo de prexuízo moral, cultural ou sexista tanto no contido como na linguaxe utilizada; tamén se é capaz de propoñer solucións lingüísticas que supriman o uso discriminador, non só nos distintos medios de comunicación, senón tamén no uso diario do ámbito sociocultural que o rodea.

7. Utilizar os coñecementos literarios na comprensión e valoración de textos breves da literatura contemporánea, relacionando fragmentos e autores co seu contexto literario e histórico; valorar as innovacións dos xéneros e as formas na literatura contemporánea.

Este criterio avalía a capacidade de percepción por parte do alumnado do fenómeno literario como unha actividade enmarcada nun período socio-histórico determinado, identificando características e valorando as novidades e achegas dos movementos xurdidos nas épocas de estudo. Deberán tamén poder recrear ou imitar algún modelo proposto na clase.

8. Mostrar coñecemento das relacións, nas obras lidas, entre o contexto e os autores/ras cun traballo persoal de síntese ou recreación, en soporte papel ou dixital, expoñendo unha valoración persoal.

Este criterio trata de comprobar que se comprende o fenómeno literario como unha actividade comunicativa estética nun contexto histórico determinado, mediante un traballo persoal, en soporte papel ou dixital, que sintetice a información obtida ou a composición dun texto que imite ou recree algún dos modelos utilizados. Preténdese comprobar que se adquire o coñecemento dos períodos e movementos literarios a partir do século XIX ata a actualidade, así como de obras ou autores máis relevantes desa época.

9. Aplicar os coñecementos sobre a lingua e as normas de uso para resolver problemas de comprensión de textos orais e escritos e para a composición e revisión autónoma dos textos propios.

Preténdese avaliar con este criterio se se adquiren e se utilizan os coñecementos sobre a lingua e as normas de uso en relación coa comprensión e coa composición e se se utilizan con autonomía na revisión de textos; avalíaranse todos os aspectos, en especial a expresión da subxectividade (opinión, valoración, certeza, citas), a deíxe (fórmulas de confianza e de cortesía), a utilización de oracións simples e complexas, o uso de conectores (causa, consecuencia, condición e hipótese), os mecanismos de referencia interna, a construción de enunciados cohesionados (construcións e oracións nominais, xustaposición, coordinación e subordinación). Terase en conta a ortografía de elementos de orixe grecolatina, a puntuación como recurso de cohe-

sión, o uso da raia e da paréntese en incisos e os usos expresivos das comiñas.

10. Coñecer e usar a terminoloxía lingüística axeitada na reflexión sobre o uso.

Preténdese comprobar con este criterio que se coñece e se usa de forma axeitada a terminoloxía necesaria para referirse aos coñecementos gramaticais; debe distinguirse neste curso a diferenza entre forma e función das palabras, e débense coñecer os procedementos léxicos (afixos) e sintácticos para os cambios de categoría; valorarase a progresiva autonomía na obtención de todo tipo de información lingüística en dicionarios e outras obras de consulta.

Lingua estranxeira.

Introdución.

As linguas son instrumentos de comunicación e de coñecemento, vehículo dos sistemas de valores e das expresións culturais e factor determinante da identidade dos pobos e das persoas

No mundo actual, cada vez máis globalizado, no que están a desaparecer os límites xeográficos da comunicación, a aprendizaxe de linguas estranxeiras constitúe unha necesidade de achegamento á información, ao coñecemento e ás tecnoloxías, así como a distintas formas e estilos de vida e maneiras de pensar de diferentes culturas.

Galicia está a participar de cheo nas relacións internacionais en todos os eidos. A necesidade de coñecer outras linguas faise cada vez máis evidente na Europa de hoxe. É este coñecemento o que posibilita o contacto con costumes e formas de vida diferentes e o que promove unha actitude de tolerancia e respecto cara a outros países, aos seus falantes e á súa cultura. A nosa comunidade non é tampouco allea aos movementos migratorios que están a acontecer no mundo e de aí que, desde unha perspectiva integradora, a función da lingua como ferramenta de mediación teña no noso caso especial relevancia. Ademais, o dominio e uso de linguas estranxeiras non só fomenta as relacións interpersoais - favorecendo a formación integral do individuo- senón que tamén nos permite comprender mellor a lingua propia desde unha visión máis ampla e rica da realidade.

A Unión Europea defínese a si mesma como unha comunidade multilingüe. O concepto de multilingüismo fai referencia tanto á capacidade dunha persoa para utilizar varios idiomas como á coexistencia de diferentes comunidades lingüísticas nunha zona xeográfica determinada. Na nosa comunidade, o estudo de varias linguas estranxeiras en contexto escolar ten unha finalidade que supera o simple multilingüismo. Adoptando o enfoque plurilingüe promovido polo Marco Común Europeo de Referencia, a presenza de varias linguas estranxeiras no currículo da educación

secundaria obrigatoria pon énfase no feito de que as persoas, conforme se amplía a súa experiencia lingüística e o contacto coas linguas doutros pobos, desenvolven unha competencia comunicativa plurilingüe conformada por todos os seus coñecementos e experiencias lingüísticas e nela as linguas aprendidas relaciónanse entre si e interactúan.

A competencia plurilingüe estase a conformar como un aspecto esencial para a protección e o desenvolvemento da herdanza lingüística, como fonte de enriquecemento mutuo. Esta competencia permitiralles ás alumnas e aos alumnos relacionar, de modo significativo, as distintas culturas ás que teñen acceso mediante os seus coñecementos lingüísticos e lograr unha mellor comprensión delas. As competencias lingüística e cultural respecto de cada lingua modifícanse mediante o coñecemento mutuo e contribúen a crear unha conciencia, unhas destrezas e unhas capacidades interculturais. Permiten que as alumnas e os alumnos desenvolvan unha personalidade máis rica e complexa, melloran a capacidade de aprendizaxe posterior de novas linguas e de apertura a novas experiencias culturais. Tales competencias permitiránlle ao alumnado axudar como mediador a conseguir algún grao de comunicación entre persoas que non teñan unha lingua común e carezan, xa que logo, da capacidade para comunicarse.

Xunto con todo o anterior, o sentido e as funcións desta materia veñen determinados tamén por razóns profundamente educativas, derivadas da contribución que realiza ás competencias básicas e aos obxectivos educativos xerais. O proceso de ensino e aprendizaxe de linguas estranxeiras contribuirá á formación educativa do alumnado desde unha perspectiva global que favoreza o desenvolvemento da súa personalidade, compense as desigualdades de partida axudando á integración social, teña en conta as distintas capacidades e ritmos de aprendizaxe e posibilite o acceso a datos de interese

Ao empezar a etapa de educación secundaria obrigatoria, o alumnado debe estar familiarizado coa lingua estranxeira usada en situacións de comunicación sinxelas presentadas no ensino primario. Trátase na etapa de secundaria de conseguir un dominio comunicativo suficiente para desenvolverse non só en situacións habituais da vida cotiá, senón tamén noutras conectadas coas súas motivacións e intereses futuros (académicos e laborais), de maneira que, ao rematar a etapa, adquiran destrezas comunicativas suficientes para enfrontarse a novas situacións.

Os contidos e criterios de avaliación orgánzanse por cursos, tendo en conta as recomendacións feitas desde o Marco Europeo Común de Referencia. Esta especificación de contidos por cursos hai que interpretala como un continuo no que se irán construíndo progresivamente as distintas habilidades comunicativas, de maneira que os contidos volverán aparecer en distintos contextos, xa que a aprendizaxe non se produce de forma lineal senón global, nun progreso que se vai enriquecendo ciclicamente.